

clientului, de imaturitatea, ignoranța sau alte aspecte, care i-ar reduce capacitatea de a face o alegere liberă și rațională.

Există o asimetrie informațională între producători și consumatori. Producătorii posedă cunoștințe și experiență pe care consumatorii nu o au. Ei se află într-o poziție mai avantajoasă, având obligația de a proteja consumatorul, asigurând un grad înalt al calității produselor, garanție, instrucțiuni de folosire. Nu există o metodă clară pentru a determina dacă a fost exercitată pe deplin datoria de protejare a consumatorilor. În cazurile cele mai flagrante statul a intervenit, obligând prin lege firmele să îmbunătățească standardele de testare a produselor și calitatea, să anunțe public riscurile implicate de folosirea lor, să retragă de pe piață produsele cu risc ridicat. În cele mai multe cazuri, nu există o legislație, ceea ce lasă loc pentru acțiuni etice și atitudini morale ale producătorilor.

Referințe bibliografice

1. Crane A., Matten D. Business ethics: a european perspective. – New York: Oxford, 2004. – 484p.
2. Dăianu D. Frontiere etice ale capitalismului. – Iași: Polirom, 2006. – 301p.
3. Де Джордж Р. Т. Деловая этика. – Санкт – Петербург: Экономическая школа, 2001. – 1026с.

Rolul culturii politice în societatea de tranziție

Elena Țarălună, IRIM

Cultura politică a unei societăți reflectă specificul acesteia, aspirațiile poporului. Dacă o societate nu receptează cultura sa, atunci nu se produc schimbări, nu au loc realizări. Edificarea unei societăți democratice necesită vaste cunoștințe în domeniul politic și educarea cetățenilor pentru a participa activ la viața social-politică și culturală. Tranziția la sistemul democratic reclamă implicarea culturii politice în procesul de renaștere națională a societății, care constă în întregirea și promovarea valorilor națiunii, urmărindu-se cunoașterea culturii naționale și universale, integrarea valorilor culturale autohtone în circuitul internațional, dezvoltarea instituțiilor culturale, informarea corectă a indivizilor privind valorile naționale.

Studierea fenomenului culturii politice se impune ca o necesitate stringentă, deoarece aceasta este un element integrator în viața politică a țării, determină importanța și gradul de influență a orientărilor valorice, precum și cauzele ce impun cunoașterea valorilor naționale. Prin urmare, noua societate trebuie să-și confirme valorile, să formeze o nouă conștiință politică și să privească cu fermitate și încredere în viitor. Există concepte despre funcțiile și modul de funcționare a subsistemului cultural, care au o mare însemnătate. Primul s-a ocupat de cercetarea acestora sociologul Parsons, care a folosit ideile lui Max Weber, ce au fost elaborate înaintea analizelor structurale ale culturii politice, a tipologiei comportamentelor umane. Funcționalismul, fără îndoială, se datorează lui M. Weber care a încercat să creeze o cultură politică bazată pe raționament. Parsons face distincție între funcție și structură. Funcția are menirea să garanteze o stabilitate normativă, o integrare necesară, stabilirea unor obiective, datorită unei combinații adecvate de mijloace și scopuri și a unui proces de adaptare. Structura este rezultatul unui proces de instituționalizare care:

- a) are misiunea sau roluri de participare la realizarea sarcinilor socio-culturale;
- b) reprezintă colectivități;
- c) are norme sau modele;
- d) are valori.[1, 51]

Rolul culturii politice se evidențiază prin funcțiile sale: [2, 136]

- comunicaționale, ce transmit indivizilor informații cu privire la sistemul politic, valorile și normele politice, criteriile de apreciere etc., totodată, contribuind la cunoașterea clasei conducătoare și a celor conduși. Sistemul politic democratic se realizează prin comunicare politică, guvernării informând societatea despre deciziile luate, scopul unei anumite acțiuni;

- axiologice, care apreciază, valorizează fenomenele politice, conturează pentru orice actor social limitele realității politice, contribuie la integrarea individului în societate. Chiar dacă unii membri ai societății resping anumite norme, ele trebuie acceptate pentru obținerea unei stabilități a societății.

- de identificare, este condiționată, mai ales, de necesitatea individului ca ființă socială de a fi parte a unui grup social, de existența identificării sociale, naționale ș.a. Prin această funcție cultura politică

crează persoanelor sentimentul de apartenență la o anumită societate, țară, grup soacial.

- educativă – se manifestă prin faptul că cultura politică contribuie la dezvoltarea intelectuală a personalității, la formarea interesului acestuia pentru politică și la elaborarea anumitor directive pentru viața socio-politică, la asimilarea formelor și valorilor politice.

- integrativă – cultura politică poate să contribuie la consolidarea poporului, a cetățenilor țării în baza unor interese comune, a unui fundament politic unic, a unui sistem de valori comune. Această funcție permite o integrare eficientă în sfera economică, socială și spirituală.

- de socializare – prin care persoana însușește mijloace prin care îi permit să-și realizeze interesele în sfera politică, prin îmbinarea ideilor noi cu experiența politică precedentă.

- cognitivă – este funcția de cunoaștere a realității politice, a fenomenelor și proceselor vieții politice. Aceasta constă în înarmarea subiecților vieții politice cu cunoștințe necesare pentru activitatea politică, pentru asigurarea continuității istorice, pentru acumularea și transmiterea experienței de la o generație la alta. Pentru a participa activ la constituirea unei democrații autentice, cetățenii trebuie să asimileze informații atât despre actualul sistem politic din țară, cât și despre fostul regim, dar și despre funcționarea democrațiilor durabile.

Transformările de la sfârșitul secolului XX – începutul secolului XXI în statele din Europa au luat proporții mari, influențând evoluția sistemelor politice. Se constituie o nouă paradigmă a ordinii internaționale prin perspectiva constituirii organismelor noi. În anul 1989 a fost inițiată „perestroica”, prin care se urmărea renovarea sistemului politic existent. Conform lui Z. Brzezinski: „Este teribil de greu să restructurezi o economie centralizată de stat, transformând-o într-un sistem de piață care să funcționeze eficient”[3,12]. Restructurarea a permis reorganizarea sistemului politic existent.

Schimbările politice sunt un rezultat al transformărilor din societate, al schimbărilor economice, politice, sociale și culturale. Z.Brzezinski menționează că:

- procesul de transformare nu este un flux continuu, ci o succesiune de faze distincte;

- generarea conflictelor politice și haosului economic, în timp ce monopoluri bine situate vor profita de liberalizare doar pentru a ridica prețurile, stimulează astfel inflația;

- toți avem o miză în succesul tranziției.

Schimbările de după 1989 au contribuit la apariția sistemelor politice de tranziție, asigurând orientarea societății spre democrație, stabilirea noilor mecanisme de conducere a țării. Sistemul politic are la bază elemente, care funcționează în cadrul unui stat (scopul sistemului politic, valorile, ideologia, problemele și programele de activitate a societății) și reprezintă factori esențiali ai culturii politice într-o societate. De nivelul culturii politice depinde stabilitatea și funcționalitatea sistemul politic existent. G.Almond evidențiază următoarele sisteme politice: anglo-american, euro-continental, totalitar, patriarhal, parțial industrial, democratic. Sistemul politic este strâns legat de cultura politică. I.Mitran, analizând fenomenul culturii politice după G.Almond, spunea „când se vorbește de cultura politică a unei societăți se are în vedere sistemul politic.” [4,159]

Tranziția de la un sistem politic comunist la un sistem politic democratic a necesitat stabilirea unui șir de funcții noi: funcția de corectare a deformărilor produse în sistemul socialist; funcția de compensare, prevenire și minimizare a costurilor sociale ale tranziției; funcția de facilitare a tranziției, care presupunea crearea unui cadru favorabil pentru noua societate și susținerea proceselor de schimbare și orientarea spre economia de piață. Tranziția în fiecare societate are avantajele și dezavantajele sale, determinând crearea unor noi instituții, renașterea culturii politice democratice. În cadrul schimbării scenariului politic, rezolvarea multor probleme este pusă în sarcina oamenilor de știință, care trebuie să elaboreze reguli și legi noi de dezvoltare a societății, în bază democratică.

Cultura politică ea naștere și se dezvoltă în cadrul societății. În Republica Moldova anii de tranziție au fost ani de recuperare în timp a culturii noastre, deoarece în trecut nu s-a putut realiza din cauza stăpânirii rusești. Evenimentele din 1989 au contribuit la renașterea conștiinței naționale, la apariția și dezvoltarea unei noi culturi politice, au pus începutul unei epoci moderne. În prezent este nevoie de un val mai puternic care să distrugă aceste stânci din interiorul țării, deoarece „funcționarea puterii democratice se desfășoară după principiul libertății,

care include: libertatea de acțiune, de organizare, de opinie, presa, conștiința care include religia și credința.” [5,139]

Cultura politică din perioada inițială a transformărilor sociale a impulsionat afirmarea valorilor naționale, a scos din anonimat multe date și evenimente ale istoriei naționale.

La sfârșitul mileniului omenirea s-a confruntat cu o criză în organizarea ideilor ce reprezenta puternice semnificații morale. Cu toate că tranziția pentru Republica Moldova nu a fost reușită, totuși s-a trecut de la un sistem dictatorial comunist la o democrație pluralistă. O democrație pluralistă presupune prezența și funcționalitatea unei multitudini de instituții, prin intermediul cărora se asigură exprimarea diversității de interese și de opțiuni ale cetățenilor. [6, 33]

Tranziția a condus la constituirea unui sistem democratic, la economia de piață, a determinat orientarea țării spre Occident. În societate au avut loc schimbări importante. S-a modificat activitatea partidelor politice, mass-media. Partidele apărute urmăreau ca societatea să se dezvolte în baza valorilor democratice, să se constituie un sistem politic pluralist. Pluralismul politic [7,205] înseamnă o ordine politică și juridică care permite forțelor social-politice organizate să manifeste o diversitate de opinii și interese într-o confruntare liberă. Pluralismul politicii democratice pornește de la premisa că între puterea statului și cetățeni trebuie să se interpună mai multe organizații politice, sindicale, activitatea acestora putând echilibra și controla puterea.

Transformările postcomuniste s-au desfășurat în câteva faze. În prima fază s-au respectat principiile democrației, s-a afirmat presa liberă și s-a început privatizarea întreprinderilor de stat. Această fază a început în Republica Moldova în anii '90 și a durat o perioadă de 1-5 ani. A fost introdus învățământul privat, care, într-un fel sau altul, influențează asupra culturii politice a statului. După cum menționează Habermas, [8, 572] criza sau neîncrederea în sistemul de învățământ a întărit încrederea cetățenilor de a investi capital în învățământul privat. Putem spune că aceasta este o alegere a părinților pentru copiii lor și o posibilitate de a lua decizii corecte pentru educarea copiilor. Privatizarea în domeniul cultural-educational servește ca o posibilitate a alegerii serviciilor educaționale; creșterea legăturii dintre sistemul de învățământ și voința publică; impunerea unor standarde ridicate datorită concurenței.

În faza a doua se stabilizează sistemul politic și economic, se adoptă o nouă Constituție, noi legi, au loc alegeri democratice, se consolidează sistemul bancar, apare elita economică nouă (această fază cuprinde de la 3 până la 10 ani). În următoarea fază, care durează la 5-15 ani, se consolidează sistemul politic, se dezvoltă intens economia, apar partide politice democratice stabile, o cultură politică democratică, cultura antreprenorială, sunt privatizate întreprinderile mari.

Societatea moldovenească, în perioada de tranziție, a acceptat conceptele fundamentale caracteristice unui stat bazat pe drept, independent și suveran, a avut loc separarea puterilor. Însă grupul populației care dorește să existe o cultură parohială este pentru un stat autoritar, care să-și impună voința în domeniul politic, cu un singur lider la putere, ceea ce nu-i caracteristic pentru o societate democratică.

Cultura politică reprezintă un factor de integrare socială. Având la bază credințe, stereotipuri de gândire specifice populației țării și simboluri, cultura politică devine un instrument de integrare a indivizilor în societate. Această integrare, într-o măsură oarecare, presupune și anumite elemente de naționalism, contribuind la formarea unui nou tip de națiune. După Anderson, națiunea este o „*comunitate imaginară*”, deoarece membrii săi nu se cunosc niciodată între ei și niciodată nu-și vorbesc toți unii altora.[9,46] De aceea, putem menționa că integrarea culturală definește națiunea unei societăți. Ca factori de integrare în societate este mass-media, televiziunea prin satelit și cablu, tehnologiile noi etc.

O problemă a societății noastre, la etapa contemporană, o reprezintă societatea civilă fragilă. La majoritatea cetățenilor s-a păstrat o cultură politică parohială sau pasivă, neavând viziuni proprii despre situația politică din țară și necooperând la dezvoltarea societății civile. De asemenea, o mare parte a populației nu cunosc drepturile, libertățile și obligațiile lor politice, prevederile Legii fundamentale – Constituția Republicii Moldova, nu au încredere în sistemul și instituțiile politice din țară. Rezolvarea problemelor cu care se confruntă societatea reprezintă o preocupare fundamentală a statului în ultimii ani. O problemă de primă importanță este stabilirea mecanismelor dezvoltării societății, pentru aceasta fiind necesare mijloace tehnice, echipamente, resurse financiare.

Actualmente, societatea moldovenească se caracterizează printr-o cultură politică fragmentară și conflictuală, atât în ceea ce privește

deosebirile dintre exponenții săi, cât și modalitățile de exprimare și funcționare ale ei. O astfel de cultură politică se caracterizează prin lipsa unui acord între purtătorii diferitor subculturi în ce privește valorile fundamentale și scopurile urmărite, structura și regimul politic existent în societate. [10, 76] Procesul de formare a unei culturi politice, bazate pe democrație, este complicat și contradictoriu, deoarece presupune modificări esențiale în schimbarea mentalității oamenilor, înlăturarea stereotipurilor ideologice comuniste, a elementelor cultivate de-a lungul anilor în regimul totalitar.

Tensiunea care există în prezent în țară condiționează o criză a culturii politice și duce la un blocaj al sistemului politic tradițional, și anume: îndepărtarea poporului de realitate și adevăr. Toate acestea dau naștere la o anticultură moldovenească sau pseudocultură ce împiedică dezvoltarea culturii politice bazate pe obiceiuri și tradiții naționale. Pseudocultura politică cunoaște aceleași valori ale culturii politice, însă legăturile dintre elementele ce alcătuiesc pseudocultura sunt întâmplătoare și puțin definite. În mijlocul poporului pseudocult lupta pentru existență este mai potolită și mai umană. Această afirmație constituie adevărul fundamental despre cultura politică: „o adevărată cultură devine atunci când trăiește”. [11, 54]

În anii '90 a apărut posibilitatea de dezvoltare a factorului cultural-politic prin intermediul progresului științific și tehnic, intensificării factorului politico-economic, în urma schimbărilor efectuate în societate.

Însă politica promovată se baza pe demagogie. Un popor fără cultură nu are istorie, deoarece nu poate să stabilească evenimentele care au avut loc în trecut. Cultura politică poate să transforme activitatea societății, dar nicidecum nu nimicește rațiunea poporului, adică individualitatea nației. O cultură politică adevărată trebuie să prospere. O cultură desăvârșită este un potențial al legii naturii, un ideal al individului din societate.

La etapa actuală în Republica Moldova este necesară o elită intelectuală care să schimbe starea de lucruri existentă în țară, să soluționeze adecvat problemele cu care se confruntă societatea. O cultură politică eficientă implică noi convingeri, idei, opinii, valori care să contribuie la educarea societății. Individul trebuie să conștientizeze importanța soluționării problemelor existente, dar pentru aceasta este

necesar de știut care este semnificația democrației, să-și ridice nivelul calificării profesionale, să-și asume riscuri și să le poată evita etc.

În concluzie, de menționat că restructurarea a afectat straturile profunde ale economiei socialiste, condiționând dezvoltarea relațiilor politice, economice și culturale. Însă la etapa contemporană, Republica Moldova prezintă o societate civilă fragilă. Majoritatea cetățenilor au o mentalitate și o cultură politică parohială, nu au opinii proprii despre situația politică din țară și nu contribuie la dezvoltarea societății civile. Actualmente, societatea noastră se confruntă cu un șir de probleme de importanță majoră, soluționarea cărora trebuie să fie o preocupare a conducerii țării și a întregii populații. Astfel, Republica Moldova se poate transforma într-o societate sănătoasă, urmând principiile: pluralismul politic, egalitatea politică, drepturile, libertățile și obligațiunile politice.

Experiența trecutului ne-a dat posibilitate să tragem învățăminte, ne-a permis să trecem peste obstacolele care pereclitează procesul de tranziție. Republica Moldova fiind în tranziție spre democrație, trebuie să țină cont de evenimentele care au avut loc în istorie, de particularitățile culturale, naționale ale poporului. În esență, tranziția se aseamănă cu o cursă cu obstacole, unde elita guvernatoare trebuie să negocieze asupra dinamicii politicii și să ia măsuri în vederea consolidării democrației. Democrația presupune crearea pluralismului politic și dezvoltarea personalității, renașterea culturii naționale, respectarea drepturilor cetățenilor: dreptul la proprietate, la libertatea cuvântului, la religie etc. Din aceste considerente, pentru ca republica să se dezvolte pe cale democratică și să asigure populației un nivel de trai adecvat, trebuie să ridice nivelul productivității muncii, să dezvolte economia, să atragă investiții, să dezvolte știința, să implementeze tehnologii moderne, să îmbunătățească sistemul de învățământ.

Referințe bibliografice:

1. G.Uscătescu, *Ontologia culturii*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1987, p.51-52.
2. A.Andriș, *Politologie sau știință politică*. – București, 1997, p.136.
3. Z.Brzezinski, *Europa Centrală și de Est în ciclul tranziției*. – București: Editura Diogene, 1995, p.12.
4. I.Mitran, *Politologia în fața secolului al XXI-lea*. – București: Editura Fundației „România de Măine”, 1997. p.159.

5. S.Brucan, *Îndreptar-dicționar de politologie*. – București: Editura Nemira, 1993.p.139.
6. I.Mitran, *Politologia în fața secolului al XXI-lea*. – București: Editura Fundației „România de Măine”, 1997., p.33.
7. S.Tămaș, *Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică// Ediția a doua – revăzută și adăugată*. – București: Casa de editură și presă „Șansa” SRL, 1996, p.205.
8. L.Miruna Pop, *Dicționar de politici sociale*. – România: Editura Expert, p.572-573.
9. B.Anderson, *Imagined Communities*. – Londres: Verso, 1983, p.46-47.
10. P.Fruntașu, Gh.Rusnac, *Republica Moldova pe calea democratizării (aspecte ale procesului de constituire a unui nou sistem politic)*. – Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Studii Politice și Relații Internaționale, 1999, p.76.
11. C.Rădulescu-Motru, *Cultura română și politicianismul*. – Craiova: Scrisul românesc, 1995, p.54.

Место и роль оппозиции в политической жизни общества

Шпиток Дарья, IRIM

Развитие демократии в современных государствах, в том числе и в Республике Молдова, и обеспечение политической стабильности, основанной на балансе политических сил, которые отражают интересы разных социальных групп общества, невозможно без нормального функционирования института оппозиции. Социальное и политическое значение этого института связано с его объективной ролью в обществе. По мере своего развития демократическое общество все больше дифференцируется по структуре и статусу социальных групп, их материальному положению, участию в распределении ресурсов, включенности в структуры власти, отношению к режиму и правящей элите, политическим ориентациям. Социальная неоднородность отражается соответствующим образом и в характере оппозиции, ее структуре, возможностях влияния на политические процессы, электоральное поведение населения и деятельности власти. Играя в политической системе общества роль выразителя мнения разных слоев и групп населения, с которыми в условиях демократии обязана считаться